

शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाची
स्थापना करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय, क्रमांक: आविम-२३९६/४५/प्र.क्र.३९/का.३
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक - ०९ डिसेंबर, १९९८

शासन निर्णय :- राज्यातील आदिवासींची खाजगी व्यापारी व सावकार यांच्याकडून पिढ्यान पिढ्या होत असलेली पिळवणूक थांबवून त्यांना आर्थिक विकास घडवून आणण्यासाठी "महाराष्ट्र जनजातीच्या व्यक्तींची आर्थिक स्थिती (सुधारणे) अधिनियम, १९७६" हा कायदा पारित करून अंमलात आणलेला आहे. या अधिनियमातील तरतूदीनुसार खावटी कर्ज योजना व एकाधिकार खरेदी योजना यांच्या अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळाची सन १९७२ मध्ये स्थापना करून सदर योजनेसाठी महामंडळास "अभिकर्ता" म्हणून नियुक्त केलेले आहे. त्यानुसार महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळामार्फत आदिवासी क्षेत्रात निर्देशित कृषी-उपज उपासमार थांबविण्यासाठी खावटी-कर्ज योजनेची अंमलबजावणी केली जाते. याशिवाय महामंडळामार्फत शासकीय आश्रमशाळांना अन्नधान्य व इतर बाबी आवश्यक वस्तूंचा पुरवठा, फिरती ग्राहक भांडार चालविणे, व्दार वितरण योजना, वीजपंप / तेलपंप योजना राबविल्या जातात. सन १९९३-९४ पासून राष्ट्रीय अनुसूचित जाती व जमाती वित्त विकास महामंडळ (एन.एस.एफ.डी.सी.) नवी दिल्ली यांचेमार्फत राबविल्या जातात. सन १९९४-९५ पासून मिनी-ट्रक, ऑटो-रिक्षा, झेरॉक्स मशीन, हेवी ट्रक, इ.प्रकल्पांना मंजूरी देण्यात येऊन काही प्रमाणात आदिवासी बेरोजगारांना स्वयंरोजगार मिळवून देण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न करण्यात आलेले आहेत. तथापि, आदिवासी विकास महामंडळाच्या इतर कामांच्या मुख्यतः एकाधिकार खरेदी, खावटी कर्ज योजना, इ. महत्वाच्या कामाच्या व्यापामुळे स्वयंरोजगार योजना राबविण्याच्या बाबतीत महामंडळाच्या कार्यकक्षेत मर्यादा पडतात. शिवाय निधीची उपलब्धता, तज कर्मचारीवर्ग यांच्या अभावी स्वयंरोजगाराच्या योजना सदर महामंडळामार्फत राबविणे शक्य होत नाही.

राज्यातील मागावर्गीय जनतेची आर्थिक उन्नती घडवून आणण्यासाठी " महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळाची" स्थापना करण्यात आली होती. त्यावेळी मागासवर्ग या सदरात अनुसूचित जाती, जमाती व भटक्या विमुक्त जातीच्या उमेदवारांसाठी स्वयंरोजगार उभा करण्याच्या दृष्टीने काम सुरु करण्यात आले. परंतु १९८३ मध्ये स्वतंत्र आदिवासी विकास विभाग अस्तित्वात आल्यानंतर, महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळाच्या धर्तीवर, आदिवासी सुशिक्षित बेरोजगार व्यक्तींसाठी स्वयंरोजगाराच्या काही योजना सुरु करण्यासाठी आदिवासींना अनुदान, बीज भांडवल, कर्ज इ. विविध प्रकारे मदत करण्यासाठी एक स्वतंत्र वित्तीय महामंडळ स्थापन करण्याचा व या महामंडळामार्फत या योजनांच्या अंमलबजावणीचा कार्यक्रम राबविण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधिन होता. त्यानुसार शासन आता राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या वार्षिक उन्नतीसाठी "शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ" स्थापन करण्यास मंजूरी देत आहे. हे महामंडळ शासनाचा उपक्रम म्हणून कंपनी कायदा, १९५६ अन्वये नोंदणीकृत करण्यात येईल. या महामंडळासची ठळक उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे असतील :-

(१) महामंडळाची ठळक उद्दिष्टे :-

(अ) अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तींच्या आर्थिक विकासासाठी व कल्याणासाठी स्वतःच्या जबाबदारीवर किंवा सरकार, सांविधिक संस्था, कंपन्या, भागिदारी संस्था, व्यक्ती सहयोगाने किंवा अशा संघटना, अभिकरणे

यांच्यामार्फत कृषि उपज, लघु उद्योग, वाहतूक, वैद्यकीय, अभियांत्रिकी सारखा इतर धंदा / व्यवसाय, व्यापार किंवा कार्यालय यांच्या माध्यमातून योजना आखणे, प्रचलित करणे, मदत करणे, सल्ला देणे, सहाय्य करणे, वित्तीय सहाय्य देणे, संरक्षण देणे आणि विविध उपक्रम हाती घेणे.

(ब) आर्थिक स्थिती / पध्दती आणि उत्पादन निर्मिती, व्यवस्थापन आणि विपणन यांच्या तंत्राचा विकास करण्यासाठी आणि त्यात सुधारणा करण्यास अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तीस समर्थ बनविण्यासाठी कामधंदा, व्यवसाय, व्यापार किंवा कार्य चालू करण्यासाठी भांडवल कर्ज मिळविण्याची साधने, सामुग्री आणि तांत्रिक व्यवस्थापकीय सहाय्य देण्याची तरतूद करणे.

(क) वरिल व्यतिरिक्त आदिवासींच्या आर्थिक उत्तरीसाठी योग्य ते आवश्यक वाटणारे व इतर कार्य करणे.

(२) महामंडळाची प्रस्तावित उद्दिष्टे या महामंडळाच्या मेमोरन्डम ॲफ असोसिएशन प्रमाणे राहतील.

२. सदर महामंडळाचे सुरुवातीचे भाग-भांडवल रु.१०० कोटी इतके असेल. त्यातील ५१ टक्के हिस्सा राज्य शासनातर्फे देण्यात येईल व ४९ टक्के हिस्सा केंद्र शासनाकडून प्राप्त करून घेण्यात येईल. सुरुवातीस राज्य शासनामार्फत रु.७कोटी इतका निधी भाग भांडवल म्हणून उपलब्ध करून देण्यात येईल. दरवर्षी या महामंडळास भाग भांडवलापोटी रु.५ कोटी निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल. महामंडळाचा कार्यालयीन व इतर खर्च भागविण्यासाठी व्यवस्थापकीय अनुदान शासनाकडून महामंडळ आत्मनिर्भर होईपर्यंत देण्यात येईल.

३. महामंडळाचे नोदणीकृत कार्यालय नाशिक येथे राहील व नोदणीकृत कार्यालयाचा पत्ता पुढील प्रमाणे राहील :-

शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित.

आदिवासीद विकास भवन,
दुसरा मजला, नवीन प्रशासकीय इमारत,
रमाबाई आंबेडकर हायस्कूल शेजारी गडकरी चौक
नाशिक - ४२२ ००२
(सध्या दूरध्वनी क्र.५७६८६० व ५७५८९३)

४. महामंडळाच्या संचालक मंडळाची रचना खालीलप्रमाणे राहील :-

(१) मा.मंत्री (आदिवासी विकास)	: महामंडळाचे पदसिध्द अध्यक्ष
(२) शासन नियुक्त सदस्य	: महसमंडळाने उपाध्यक्ष
(३) सचिव (आदिवासी विकास विभाग)	: पदसिध्द संचालक
(४) श्री गोरख मेघ, व्यवस्थापकीय संचालक, म.रा.सह.आ.वि.महामंडळ मर्या.,नाशिक	: संचालक
(५) श्री वि.रा.बचेरे, उप सचिव (आ.वि.वि.)	: संचालक
(६) आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक	: संचालक

५. श्री गोरख मेघ (भा.प्र.से.) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक यांनी पुढील व्यवस्था होईपर्यंत महामंडळाचे व्यवस्थापकीय संचालक म्हणून अतिरिक्त कार्यभार सांभाळावा. श्री मेघ यांना महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळाकडील कर्मचारी / अधिकारी यांना शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाकडे परसेवेवर घेण्याचा अधिकार देण्यात येत आहे.

६. महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक यांच्याकडे असलेल्या राष्ट्रीय अनुसूचित जाती व जमाती वित्त विकास महामंडळ (एन.एस.एफ.डी.सी.), नवी दिल्ली यांच्या सर्व योजना मालमत्ता व देणेसह (असेटस् आणि लायबिलीटी) शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाकडे वर्ग करण्यात येत आहेत.

७. **महामंडळाच्या वरील संचालक मंडळास खालीलप्रमाणे अधिकार देण्यात येत आहेत :-**

- (अ) महामंडळ स्थापन करून कार्यान्वित करण्यासाठी आवश्यक असलेली सर्व कार्यवाही करणे.
- (ब) महामंडळाचे मेमोरन्डम ऑफ असोसिएशन व आर्टिकल्स ऑफ असोसिएशन तयार करून शासनाची मान्यता घेणे व नोंदणीसाठी रजिस्ट्रार : ऑफ कंपनीज व कन्ट्रोलर ऑफ कॅपिटल इश्युज यांच्याकडे अर्ज करणे.
- (क) राज्य शासनाकडून व केंद्र शासनाकडून उपलब्ध करून दिले जाणारे भाग भांडवल प्राप्त करणे.
- (ड) वर उल्लेखिलेल्या (अ) व (ब) मधील उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी आवश्यक तो खर्च करणे.
- (इ) राष्ट्रीयकृत बँकेत महामंडळाच्या नावे खाते उघडून त्या खात्यावर सुरुवातीस भाग भांडवलापोटी प्राप्त होणारी रक्कम जमा करणे.

वर (इ) मध्ये नमूद केलेले खाते व्यवस्थापकीय संचालक व महाव्यवस्थापक (वित्त), महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक यांच्या संयुक्त नावांने वापरण्यास अधिकार देण्यात येत आहे.

संचालक मंडळास आवश्यक तेवढी तांत्रिक व अतांत्रिक कर्मचारीवृद्धाची पदे शासनाच्या अनुमतीने निर्माण करण्याचे व अशी पदे नियमानुसार भरण्याचे, कर्मचारी व अधिकारी परसेवेवर घेण्याचे अधिकार देण्यात येत आहेत.

८. महामंडळाची औपचारिकरित्या नोंदणी झाल्यानंतर व त्याचे कामकाजास सुरुवात झाल्यानंतर शासनामार्फत आवश्यक वाटेल तेहा नवीन संचालक मंडळाची स्थापना करण्यात येईल.

९. हा शासन निर्णय वित्त विभागाच्या सहमतीने व त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ७४९/९८/साऊ, दिनांक ८.१२.१९९८ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(वि.रा. बचरे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग

प्रत :

- मा.राज्यपाल यांचे सचिव,
- मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव.
- मा. उप मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
- मा.मंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव.
- सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
- मा.राज्यमंत्री (आ.वि.) यांचे खाजगी सचिव.
- मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन
सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

सचिव, विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

सर्व मंत्रालयीन विभाग.

वित्त विभाग (साऊ/ (व्यय-११), मंत्रालय, मुंबई

महालेखापाल (लेखापरिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर.

अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.

जिल्हा कोषागार अधिकारी, नाशिक

आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.

सर्व विभागीय आयुक्त.

सर्व जिल्हाधिकारी.

व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य, सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्या., नाशिक.

संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था. पुणे.

अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक/ ठाणे/नागपूर/अमरावती.

सर्व प्रकल्प अधिकारी. एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.

सचिव, भारत सरकार, सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, नवी दिल्ली.

अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, एन.एस.एफ.डी.सी. नवी दिल्ली.

आदिवासी विकास विभागातील सर्व अधिकारी/कार्यासने

निवड नस्ती (का.३), आदिवासी विकास विभाग.